

Рекомендації Міністерства освіти і науки
для закладів освіти щодо застосування норм Закону
України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів
України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня
2018 р. № 2657-УІІ

Верховною Радою України було прийнято Закон України від 18 грудня 2018 року № 2657-УІІ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», зокрема вказаним нормативно- правовим актом внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) та Закону України «Про освіту» (далі – Закон) які

направлені на удосконалення відносин у сфері протидії булінгу (цькуванню).

Звертаємо увагу департаментів (управлінь) освіти і науки обласних та Київської міської державних адміністрацій на необхідність доведення до відома та безумовного виконання керівниками органів управління освіти, керівниками закладів освіти, педагогічними, науково-педагогічними, працівниками, іншими учасниками освітнього процесу законодавчих вимог у зв'язку із прийняттям Закону. Текст закону розміщено на офіційному веб-сайті Верховної Ради України за посиланням <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>

Враховуючи викладене, Міністерство освіти і науки України на доповнення до листа від 29.12.2018 № 1/9-790 надсилає рекомендації для закладів освіти щодо застосування змін в законодавстві.

Згідно із Законом, булінг (цькування) – це діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

З метою створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти має бути запроваджений комплексний підхід у сфері запобігання та протидії проявам булінгу (цькування).

У комплексному підході можна відзначити два ключових напрями: управлінський і просвітницький.

Управлінський напрям – це аналіз ситуації в закладі освіти, розробка правил поведінки, алгоритмів дій, плану заходів, здійснення моніторингу його реалізації та безпечності, комфортності освітнього середовища тощо.

Управлінський напрям реалізується керівником закладу освіти та включає такі заходи:

1. Перевірку приміщень, території закладу освіти з метою виявити місця, які потенційно можуть бути небезпечними та сприятливими для вчинення булінгу (цькування), та організацію належних заходів безпеки (пост охорони, контрольно-пропускний режим, спостереження за місцями загального користування (їдальні, коридори, роздягальні, ігрові майданчики, шкільні подвір'я тощо) і технічними приміщеннями).
2. Розробку, затвердження та оприлюднення плану заходів, які пов'язані з запобіганням та протидією булінгу (цькуванню) в закладі освіти. В першу чергу, ці заходи мають бути спрямовані на формування стійкого переконання в учасників освітнього процесу щодо неприпустимості булінгу (цькування) в міжособистісних стосунках і мати практичний характер (забезпечувати набуття умінь та навичок ненасильницької поведінки). Планування заходів з метою запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти необхідно проводити на основі вивчення причин та умов виникнення можливих ситуації, а також ймовірних ризиків проявів протиправної поведінки (насильницької поведінки). Вивчення ситуації в закладі освіти та координація дій допоможе розробити такий план дій, який відповідатиме реальним потребам і враховуватиме реальні ресурси закладу освіти. У план заходів можна включити: тренінги, тематичні зустрічі та заняття, круглі столи, бесіди, консультації, спільні перегляди та обговорення тематичних відеосюжетів всіма учасниками освітнього процесу, щодо ненасильницьких методів поведінки та виховання, вирішення конфліктів, управління власними емоціями та подолання стресу тощо.

План заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти, розробляється та затверджується керівником закладу освіти з урахуванням пропозицій територіальних органів (підрозділів):

- Національної поліції України;
- центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я (Міністерства охорони здоров'я);

- головного органу у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику (Міністерства юстиції);
 - служб у справах дітей;
 - центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.
1. Розгляд та неупереджене з'ясування обставин випадків булінгу (цькування) в закладі освіти відповідно до заяв, що надійшли.

Керівник закладу освіти повинен довести до відома здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, працівників, батьків та інших учасників освітнього процесу щодо їх обов'язку повідомляти керівника закладу про випадки булінгу (цькування), учасниками або свідками якого вони стали, або підозрюють про його вчинення по відношенню до інших осіб за зовнішніми ознаками, або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб. Відповідно до такої заяви керівник закладу видає рішення про проведення розслідування із визначенням уповноважених осіб. Для прийняття рішення за результатами розслідування керівник закладу освіти створює наказом комісію з розгляду випадків булінгу (цькування) (далі – Комісія) та скликає засідання. До складу такої Комісії можуть входити педагогічні працівники, (у тому числі психолог, соціальний педагог), батьки постраждалого та булера, керівник закладу та інші заінтересовані особи. Якщо Комісія визнала, що це був булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварка, тобто відповідні дії носять систематичний характер, то керівник закладу освіти зобов'язаний повідомити уповноважені підрозділи органів Національної поліції України (ювенальна поліція) та Службу у справах дітей.

У разі, якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування), а постраждалий не згодний з цим, то він може одразу звертатися до органів Національної поліції України із заявою, про що керівник закладу освіти має повідомити постраждалого.

Рішення Комісії реєструються в окремому журналі, зберігаються в паперовому вигляді з оригіналами підписів всіх членів Комісії.

Потерпілий чи його представник також можуть звертатися відразу до уповноважених підрозділів органів Національної поліції України (ювенальна поліція) та Служб у справах дітей з повідомленням про випадки булінгу (цькування).

Налагодження роботи психологічної служби закладу освіти, зокрема в частині підвищення кваліфікації практичного психолога, соціального педагога та формування вмінь і навичок щодо виявлення, протидії та попередження булінгу (цькування).

Варто пам'ятати, що булінг (цькування) негативно впливає на фізичне та психічне здоров'я всіх учасників цього процесу, тому керівник закладу освіти за

будь-якого рішення комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого- педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування).

Психологічний супровід таких осіб здійснює соціальний педагог у взаємодії із практичним психологом. З цією метою можна запровадити консультаційні години у практичного психолога і соціального педагога, скриньки довіри, оприлюднення телефонів довіри, зокрема:

- Дитяча лінія 116 111 або 0 800 500 225 (з 12.00 до 16.00);
- Гаряча телефонна лінія щодо булінгу 116 000;
- Гаряча лінія з питань запобігання насильству 116 123 або 0 800 500

335;

- Уповноважений Верховної Ради з прав людини 0 800 50 17 20;
- Уповноважений Президента України з прав дитини 044 255 76 75;
- Центр надання безоплатної правової допомоги 0 800 213 103;
- Національна поліція України 102.

Проведення регулярного моніторингу безпечності та комфортності закладу освіти та освітнього середовища шляхом опитування, анкетування та вжиття відповідних заходів реагування.

Просвітницький напрям – це системна робота з інформування, роз’яснення з метою формування навичок толерантної та ненасильницької поведінки, спілкування та взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Просвітницький напрям реалізується за участі педагогічних, науково-педагогічних працівників, здобувачів освіти, батьків та інших учасників освітнього процесу, шляхом організації тематичних заходів, зустрічей, бесід, консультацій. Принципи дотримання прав людини, толерантної поведінки, недискримінації, співробітництва та взаємоповаги рекомендовано зробити наскрізними темами для таких заходів та інших форматів роботи з попередження булінгу (цькування). Залучення громадських, батьківських, молодіжних організацій, представників служб у справах дітей та Національної поліції України (ювенальна превенція) дасть можливість урізноманітнити таку роботу та зробити її цікавішою. Результатом просвітницької роботи має бути знання всіма учасниками освітнього процесу своїх прав та можливостей, способів дій та реагування на випадки булінгу (цькування) свідками, учасниками або об’єктом якого вони стали або могли стати.

Керівник закладу освіти зобов'язаний забезпечити оприлюднення на веб сайтах, на дошках оголошень та при проведенні інструктажів для всіх працівників закладу освіти:

- правил поведінки здобувачів освіти в закладі освіти;
- плану заходів закладу освіти, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування);
- процедури подання учасниками освітнього процесу заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти (форма заяви, примірний зміст, терміни та процедуру розгляду відповідно до законодавства тощо);
- порядку реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування).

До функцій засновника закладу освіти або уповноваженої ним особи відповідно до Закону належить здійснення контролю за виконанням плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в закладі освіти та розгляд скарг про відмову у реагуванні на випадки булінгу (цькування) за відповідними заявами. Для виконання цих функцій рекомендовано призначити відповідальну особу з числа педагогічних працівників та на своїх веб-сайтах оприлюднити інформацію, хто виконує відповідну функцію та процедуру подання заяв.

Крім того, згідно з КУпАП булінг (цькування) учасника освітнього процесу тягне за собою накладання штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів, або від 20 до 40 годин громадських робіт. Якщо булінг (цькування) вчинено групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, штраф становить від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів або громадські роботи на строк від 40 до 60 годин. Булінг (цькування), вчинений малолітньою або неповнолітньою особою, тягне за собою накладання штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють.

Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу тягне за собою накладення на нього штрафу від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до 1 місяця з відрахуванням до 20 процентів заробітку.

Принагідно зазначимо, що Міністерством освіти і науки України разом із партнерами було розроблено онлайн курс «Протидія та попередження булінгу (цькування) в закладах освіти», на який вже відкрито реєстрацію за посиланням: <https://prometheus.org.ua/courses/> (розділ «Відкрито реєстрацію»).

Мета курсу – навчити освітян розпізнавати ситуації булінгу (цькування) та вчасно і правильно реагувати на його прояви в освітньому середовищі. Курс є повністю безкоштовним, а після успішного виконання завдань курсу можна буде отримати сертифікат про його завершення.

